

סביב מהתלה ספרותית אחת

מאת דוד אבירן

זמן קצר בא ה"פלירט" בין הנאהבים לכלל סיום, והשותפות "לקראת" "מאבק" באה לכלל סיום.

למולם צצה בינתים אפשרות חדשה. ביוזמת אגודת הסופרים הועלה הרעיון להוציא קובץ של סופרים צעירים, וישר אל כהן, עורך "הפועל הצעיר", יצא לצוד את הפמליה.

הנהיגו, אם יש משהו, המאפיין במידתמה את "הדור השלישי", הריהו, בראש ובראשונה, המכונה הכללית, העודו והמוחלט של עמוד-שורה אידיאלי לוגי ופוליטי ותשוקה עזה להדפיס... מכאן נכונותם של אנשים צעירים אלה ללכת אחרי כל מי שיארח להדפיסם. לאור התנהגות היתה מלאכתה של אגודת הסופרים הרשמית קלה עד מאוד. אין קל מאשר לדוג דגים במים עכורים. ובייחוד דגי דקק.

זהו, פחות או יותר, הרקע לצמיחת "פמליה".

ב.

לכאורה יש בה בהוצאת "פמליה" משום ויתור ניכר מצד אגודת הסופרים הרשמית. אגודה זו, שטובי סופריה, הצעירים והקשישים, עומדים מהוצה לה, לא הצטיינה מעולם באהדה יתרה לסופרים צעירים. נהפוך הוא: מאז ומתמיד רחשה היא משטמה עזה לא רק לספרות הצעירה, אלא לכל הספרות העברית המודרנית. ממרומי "אולימפוס" ולעג של גראפואמניה, חוסר יכולת, מליציות

גבוהה ואנאכרוניזם ספרותי הרקע שן למראה כל גילוי חדש ומרענן. דור הספרות הצעירה, המכונה "דור המליחמה", נתקל באיבה מצד אגודת סופרים זו מאז ראשית צעדיה. רק בעת האחרונה החלו הכריה וכתבניה להכיר במידותיהם בקיומם. כתחליף כביכול מעודדת אגודת הסופרים בשנתים האחרונות, ובייחוד בשנה האחרונה, סופרים "צעירים" אפרי גונים דוגמת יצחק שלו, אלא שפולחן שלו לא הולך שולל אלא מעטים בלבד.

בחודשים האחרונים החלה הסתערות "תרבותית" כללית סביב מועדון "מי" לואי. יוזמי הפרט הפיקאנטי, כי במר עצת מפא"י האחרונה צוינה הן "מילוא" והן "פמליה" כהשג תרבותי של מפא"י. בהודמנות זו אמר ארגוב: "יש לנו כבר 25 סופרים, ומאחורי שב"פמליה" משתתפים 26 איש רבו ה"ניחושים" את מי אין ארגוב מחשיב כסופר... לאחרונה נרתמה אפוא, אגודת הסופרים לתפקיד רכישת כוחות צעירים. אלה המנסים להשלות עצמם, שיש בעצם הוצאה "פמליה" משום הישג לסופרים צעירים, טועים טעות מרה. סופרים צעירים אינם הם באמת סופרים צעירים, אינם יכולים להוות "דור המשך" למה שיצרה אגודת הסופרים. אין זיווג מלאכותי מזה, וספק אם מישלנו מאמין בכך בכנות.

"פמליה" היא כשולן ברור. על גייר מהודר מוגש לך חומר "ספרותי", שלפחות שבעים אחוז ממנו מקוטנם בסלהמערכת. מתוך עשרים ושישה המשתתפים, בפרוזה ובשירה, לפחות המישה עשר הם גראפואמנים גמורים, ש"יצירותיהם" אינן מגיעות אפילו למי גימורם שבמינימום של סטנדרד הרפסה אפילו הסלנגי ביותר.

לשם המחשה גביא כאן את הציוץ דלקמן: אועם / על כי ראיתי רשע / שליט בלב כל עם / על כי דמים ויוע / יבלו כמני אבם / על כי נהרות הרמע / יולו מבלי גסם / על כן אקוב / אזור / אועם, / על כן נצחי יפעם / לכל הדעות זה יותר מדי אפילו לגבי קנה המידה של רמת אגודת הסופרים. אבל יש אף ציטטות יותר משכועות: "יצאנו שנינו/ אני ואת/ ליער הגדול/ אישם במרחב/ השמש זרח/ הכר פרח/ שמים נומעל/ אגם קרן מתחת/ שחקנו/ ושלובי זרוע/ חודנו שלושתנו/ אני ואת/ וזהבה בלבב". ששוממה עוררה בי ציטטה זו זכרונות נעימים מבית הספר העממי, מאותם ימים שהייתי עורך עיתון הקיר הכיתתי. תחת הכותרת הסימפאטית "חרוזים מבין קפלי המניפה" אנו מוצאים "אפיגראמים" דלקמן: "כבר חש ענק שנדרם מתפתל הכביש בין צוקי הסלעים, ועל גבו כהיפושיות אלמי טכוניות רוחשות". וברגעים של הולשת הדעת וידוי "פיוטי-פילוסופי": "במחט ההגות על חוטי דמיוני חרזי רגשות לי אשחיה".

דומה, שציטטות אלה מספיקות בהחלט על-מנת להדגים את הרומחה של "פמליה" בשטח הפיזי. מרבית הסיפורים הולמים בערך את רמת הציטטות הנ"ל. בחלקם היבורים גימנאויסטיים ממוצעים, בחלקם סתם נסיונות בוסר ובחלקם ריפורטאזיות-בינוניות, כגון שני "סיפורי ריו" של שמואל גור. כשאתה מעלעל בדפי "פמליה" אינך יכול שלא לתהות מניין "גירד" העורך הנכבד את כל יוצריו. משמיניות של גימנסיות תל-אביביות? מחבר הקבוצות? או שמא אפילו מבין ידידי הסופרים הוותיקים וצאצאיהם. השאל דומה שנקלעו לבאן בתוקף איה גורל אכזרי, שנועד לשטות בקהל הקוראים התמים... אלמלא היה ב"פמליה" משום חקדים מסוכן של כהן גושפנקה של אגודת סופרים רשמית לחומר של סלי מערכת — היינו יכולים להרשות לעצמנו להתייחס אליה כאל מהתלה רגילה ולהקציב לה, לכל היותר, שורות מספר במדור הבדיחות. אלא שמהתלה זו היא יותר מדאי פרטנציר זית ובדפסת על נייר יותר מדי טוב — מכדי שנוכל לעבור עליה לסדר היום. ואחת הסיבות העיקריות לכך היא, שלקובץ זה נקלצו למרכה הצער אף כמה סופרים ומשוררים, שתהא רמת ייצוגם כאן אשר תהיה, הרי לכל הדעות אין מקומם בין יוצרי "פמליה" המצוטי טים למעלה.

הנה למשל, משה דוד הוא בעל כשרון, אף כן ייצוגו בקובץ זה הוא ביינוני ביותר. מ. דוד שואב את חזיונותיו ממקורות ספרותיים בעיקר. אם ישתחרר מהשכלונה של נושאי "הפחד", שהוא שקוע בה עד צוואר, ואם יתנער מהספרותיות החוליתית השל-טת כרגע בשיריו — עשוי הוא, כנר אה, להתפתח ולהגיל להישגים של כמש. כי מ. דוד איננו "דיקאדנט" במובן המקובל. הדיקאדנט אצו הוא יותר כנדר פוזה, השאולה מספרות אחרת, מאשר כנדר כנות אישית ארגנית. ומתעורר הרושם, שהוא איננו נוהן לעצמו דין והשבון במידה מספקת על כתיבתו.

אריה סיון אף הוא איננו נטול כשרון, אם כי גם הוא מיוצג ב"פמליה" שלא כהתאמה לרמתו הממוצעת. יש לשער, שבשני המקרים הללו האשמה היא אשמת העורך, שלא השכיל לברור את הטוב. נושאי של סיון אף הם כנדר שבלונה מסוכנת וסובבים סביב ציד התאווה הנכבדת. אם יצליח סיון לגכש יותר את עצמיותו, להשתחרר מאלחרימן, שעודנו מטייל באין מפריע בין חרוזיו, ולהרחיב את התימאטיקה שלו, עשוי הוא להוסיף נימה לרירת היגנית מיוהדת לשירתנו הצעירה. יגאל אפרתי, יש לו כמה סגולה טובות, כגון כשרון תיאורי-אפי ומידה של עצמיות-הצורה. יתר שכלול בצורה ויתר תשומת דגש על העומק הרעיוני יסייעו לו, ללא ספק, לאפרתי להתפתח. משום מה משתרע מ. בן-שואל על מספר העמודים הגדול ביותר ב"פמליה", דבר העומד בסתירה ליכולתו הפיוטית.

א. בעת האחרונה החל פושט בציבור הספרותי, אמנם במהוסס ובהוצע אך במידה רבה של התמדה, מושג חדש לפחות בניסוחו: "הדור השלישי בספרות". העלתה אותו לראשונה קבוצת צעירים כותבי סיפורים ושירים, הקרויה בשם "לקראת", שהנמוגם עליה רואים עצמם בני "דור שלישי" זה ונמצאים זכאים בעיני עצמם להכריז הכרזות בש-מו, לדיעת הציבור, שאינו מקורב ועי-ינים, ראוי להזכיר כי קבוצת צעירים, כותבי סיפורים ושירים (בגילים 19-25 לערך), מאליה שטרם קיבצו יצירותיהם בקבצים וחלקם מתחילים גמורים, הרי ציאו לפני שנה לערך שתי חוברות סטנסיל, הנושאת את השם הבלתי נתייב "לקראת": חוברות אלה, שלא נועדו לשמש, לדברי בעליהן, אלא אכסניית-פנים לכיוריים בצוחא, כללו דברי שירה, סיפורת ואף "מסות ביקורי-תיות" על חלק מחברי החוג. חגובות ספורות, שנחפרטמו מה ושה, נראו להם, מן-הסתם, לאשי החוג כעידוד מספיק לצעידת צען נוסף. — ואמנם לפני חודשיים לערך עלה בידם, לאחר מאמצים מרובים, להוציא חוברת ראשונה במוס. הופעת "לקראת" שימשה בעצם מעין קרש-קפיצה ל"פמליה", ואנשי "לקראת" אינם מכחישים זאת כלל ועיקר.

מושג "הדור השלישי" מה טיבו? לכאורה יראה הדבר כתמוה, שחוקא אלו, שהחלו לעשות שימוש במושג זה, אינם יודעים בעצם למה כוונתם. אולם לאמיתו של דבר אין זה תמוה כל-עיקר. איתו "דור שלישי" שלהם קיומו מעורר פל ובלתי ברור כל-כך, שממילא כל נסיון להציגו כמשהו אחד, חדש במהותו בתורה כלל, גזון לכשי-לון חרוץ. אנשי "לקראת" הרגישו בכך, ושגם כשלעצמו מעיד כבר על המגמה, שעיקרה לומר ולא לומר דבר בעת ובעונה אחת. בכלואת מנסים למצוא קמיהיכר משותפים לאותו "דור שלישי": באים ואומרים, שהכוונה לאותו דור שלאחר דור המלחמה, הן מבחינת הגיל והן מבחינת רקע התהוותו. סימן היכר זה מוטל בספק רב, מאחר שבו כשלעצמו אין יותר מאשר קביעת עובדה כרוגולוגית, מזה שאינו מעיד עליון על הכול מהותי ספרותי.

אולם בעיקרו של דבר יש בה בהתאגי דות זו תחת דגל "הדור השלישי" משום אונאה ברורה. אותה התאגדות, שאינה לאמיתו של דבר, אלא מעין התקפה בחברותא, המכוונת להשיג יחד מה שלא השיג כל אחד להודי, דהיינו לפרוץ את "חומת סין" של הבמות הספרותיות, מתורצת בתירוצים "תיאורטיים" כביכול, האוננה האמורה איה רק אונאת הציבור — אלא גם אונאה עצמית. אין הם חשים כלל, שאגב השליית עצמם, שיש בפייהם אפירה חדשה כביכול, הם כורתים בית מוסמית עם הגראפואמניה.

העובדות מאשרות במלואן את אמיתות ההנהות הללו. על-מנת להצדיק קיום עצמאי ניסחו לעצמם אנשי "לקראת" מין מצע תמוה של אפוליתיות ממוזגת ברב-פוליסיות, אירייון יחד עם עיסה שלמה של כיוונים, ועל-הכול משהו מעין "אורינטציה כלפי עצמם", שיותר משיש בה שחצנות יש בה נאיביות. למרות זאת נשתמע איכשהו מתוך הגמגמת של אותה חבורה מעין בזל-עיקרון של נייטרליות בין אגודת הסופרים מצד אחד לבין השמאל הספרותי מצד שני.

אולם הצביעות דרכה שהיא מחגלית מיה, שהרי כל זה לא מנע מאנשי "לקראת" מללכת רובם ככולם אחר ביטאון מפוקי פקי, משאך ניתנה להם בו אפשרות הדפסה. הם קפצו על המציאה, ובמשך חודשים מספר היו מפורקים לרוחה על דפי "מאבק", מפתחים תיאוריות "ליבשיציסטיות" בספרות ומחברים פוד מונים אנטי-קומוניסטיים. אלא שתוך

* "פמליה", דברי סופרים צעירים, הוציא את אגודת הסופרים ליד "דבר" תש"ג, בעריכת ישראל כהן.

סביב מהתלה ספרותית אהת

(סוף מעמוד 5)

בן-שואל, הכותב שירה "חקלאית" פרוג-רמאטית, הוא בעל כושר ביטוי בינוני, ומרובות אצלו ההשפעות למיניהן. יותר מוכשר ממנו הוא אורי שוהם, שאף הוא בעל פרטגוניות "חקלאיות", אבל פחות פרוגראמאטי.

אוריאל אופק הוא כעצם יותר פיזמו-גוי מאשר נושור. שיריו מוזיקליים, חינוניים וללא יומרות, אלא שאין בהם עדיין לא עצמיות ולא גיבוש.

בדרך כלל ראוי להעיר, שקו האופי המשותף לכל השירים הוא חוסר כל התעמקות ומאידך — אדישות רעיונית. ושימת הדגש היא על הכיטוי החיצוני. בסיפורת ראויים לציון בעיקר בינה מאירסקי, יוסף בר, ואורי אורן. בינה מאירסקי היא שרון ודאי ומצ' טינת בעיקר בעין חזה ובכושר תיאור צבעוני, אם כי היא לוקה עדיין לעתים בגודש דברים, בחוסר שיכלול סיגנוני ובחוסר שלמות בעלילה. —

כשרון לא מבוטל הוא יוסף בר, המצטיין בעיקר בתנופת תיאור נמרצת ובנשימה ארוכה. אך כתיבתו עדיין יש בה מן הבוסר.

אורי אורן שונה בעיקרו מן השניים הקודמים. בסיפוריו שליט היסוד העלילתי, והוא מצטיין בתיאור קל ושוטף, הממוזג בהומור בריא, מה שמתקרב יותר לסיפורת לילדים מאשר לפרוזה בוגרת. סיגנונו לוקה עדיין בריפורטאזיות.

סיפורו של ישראל פנקס לוקה בגישה ילדותית, אם כי הוא מוכיח יכולת סיפורית מסוימת.

מה שאופייני לסיפורים הוא מצד אחד חוסר כל עומק רעיוני, כמו בשירים ומצד שני עיסוק בתוויות הילדות. מגמת החזרה אל חוויות הילדות היא אגב סימפטום בפרוזה הצעירה שלנו.

עובדת כשלומה המוחלט של "פמליה" איננה מוטלת בספק. זוהי גם ההרגשה הכללית בין מספר ממשותפי הקובץ, שמצאה את כיטויה בהטחות חריפות נגד אגודת הסופרים, בוויכוח חופשי שנתקיים במועדון "מילוא" בתל-אביב. בראשית דברינו הזכרנו את העובדה, שכוחות צעירים מוכשרים אינם זוכים לעידוד. וחבל, שכן הסוכים שבין כוחות אלו ראויים, ללא ספק, לחשומת לב ולעידוד.

אולם עידוד אין משמעו לטיפות. אין זכויות ללא חובות. סופר צעיר, הרוצה שיכבדוהו אחרים, חייב, בראש וראשונה, לכבד את עצמו. סופרים צעירים, שהמחר שבה היכן להדפיס קודמת אצלם למחשבה מה ואיך לכתוב, מקפחים את עתידם כמו ידיהם.

סופר צעיר נתבע קודם כול לאומץ לב אישי וליציבות מאכסימאלית. דק בעזרת אלו ניחן להתגבר על המכשור לים. הלך-רוח, שעיקר "להדפיס ויהי מה", סופר בכשלון חרוץ.

או — בעוד "פמליה" אחת.